

Mammoet leefde niet in sneeuwlandschap

en andere conclusies van de 2nd International Mammoth Conference

Kees Moeliker

Samenvatting

Van 16 tot 20 mei werd in het Natuurmuseum Rotterdam de Tweede Internationale Mammoet Conferentie gehouden. In dit artikel worden alvast de opmerkelijkste conclusies gepresenteerd.

Summary

The 2nd International Mammoth Conference was held at the Natuurmuseum Rotterdam from 16th until 20th of May. This article presents the most important conclusions.

De wolharige mammoet leefde niet in een besneeuwd toendralandschap maar op grazig groene vlakten in een koude en droge omgeving: de mammoetsteppe. Dat is één van de conclusies van de Tweede Internationale Mammoet Conferentie (2nd IMC) die van 16 tot 20 mei 1999 werd gehouden in het Natuurmuseum Rotterdam. De conferentie werd bijgewoond door 92 wetenschappers uit 17 landen. Middels hun bijdragen (ruim 40 lezingen en 12 poster presentaties) zijn veel nieuwe inzichten in de afstamming, de morfologie en de leefomgeving van de mammoet wereldkundig geworden.

Tijdens de openingsceremonie werd het eerste exemplaar van de Proceedings van de 1st IMC (die in 1995 in St Petersburg werd gehouden) uitgereikt aan Prof. Gennady Barishnikov en Prof. Gary Haynes. Beide mammoetkenners stonden aan de wieg van de eerste mammoetconferentie. De Proceedings zijn gebundeld in een speciale uitgave van Deinsea, het wetenschappelijke jaarbericht van het Natuurmuseum Rotterdam. Het boek telt 224 pagina's met 17 artikelen die een overzicht geven van wat onderzoek naar mammoeten en andere Pleistocene zoogdieren tot halverwege de jaren '90 opleverde. Dat het internationale mammoetonderzoek sindsdien niet heeft stilgestaan, bleek uit de voordrachten in Rotterdam.

Dwergmammoeten hebben niet bestaan

Vergelijkend paleontologisch onderzoek aan de kauwvlakken van kiezen bracht aan het licht dat de verschillende mammoetsoorten (zuidelijke mammoet *Mammuthus meridionalis*, steppenmammoet *M. trogontherii* en wolharige mammoet *M. primigenius*) niet in een rechte afstammingslijn uit elkaar zijn voortgekomen, maar dat er eerder sprake is van aftakkingen in de evolutie, waardoor opeenvolgende mammoetsoorten naast elkaar in dezelfde geologische periode voorkwamen. Ook staat nu vast dat mammoetstieren

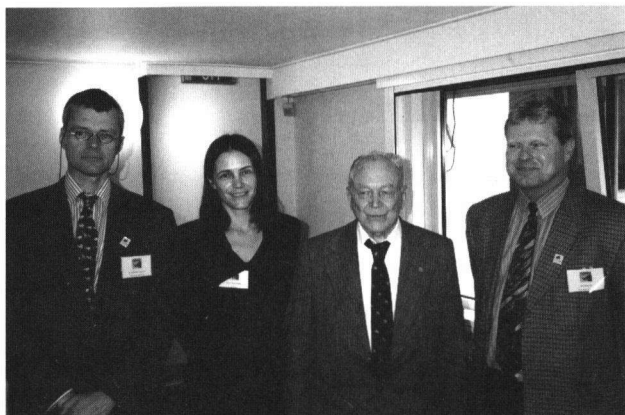
veel groter waren dan mammoetkoeien, de wijfjes. Een prachtige kleine onderkaak van een volwassen koe, speciaal voor de conferentie meegenomen uit Siberië (nu in de collectie van het Natuurmuseum Rotterdam) vormt daarvan het harde bewijs. Daarmee is ook aangetoond dat de zogenaamde 'dwergmammoeten' van het Siberische eiland Wrangel niet hebben bestaan; het waren eenvoudigweg wijfjes die - net als de huidige olifanten - na hun eerste dracht niet meer verder groeien.

Geen toendra maar steppe

De meer ecologische tak van het mammoetonderzoek heeft helder in beeld gebracht hoe de leefomgeving van de wolharige mammoet er uitgezien moet hebben. Geen ijzig besneeuwde toendra - een beeld dat altijd bestond - maar een grazig groene steppe waar de mammoet genoeg (180 kg per dag) voedsel kon vinden. Dit nieuwe inzicht is onder andere het resultaat van de reconstructie van de plantengroei aan de hand van stuifmeelkorrels uit de vindplaats van de mammoet van Orvelte in Drenthe.

Uitsterven

Over de oorzaak van het uitsterven van de mammoet bereikte de 2nd International Mammoth Conference geen consensus. Het blijft hakketakken tussen voorstanders van de klimaattheorie (verwarming na de laatste koude periode) en aanhangers van de theorie dat de mens de mammoet te gronde richtte. Wel is duidelijk geworden dat in het destijds ook al 'dichtbevolkte' West Europa de mens mede verantwoordelijk was voor het uitsterven van de mammoet. In de afgelegen noordelijke leefgebieden was daarvan vermoedelijk geen sprake. Daar zullen plantengroei en andere ecologische omstandigheden dusdanig veranderd zijn, dat de levenskansen van de

De eregasten van de 2nd IMC, Prof N.K. Vereshchagin en zijn dochter Tatiana, geflankeerd door twee leden van het organiserend comité: Dr J.W.F. Reumer (l) en D. Mol (r). (foto Kees Moeliker)

The guests of honour of the 2nd IMC, Prof N.K. Vereshchagin and his daughter Tatiana, flanked by two members of the organising committee: Dr J.W.F. Reumer (l) and D. Mol (r). (photo Kees Moeliker)

mammoet dramatisch verminderden. Meer en betere dateringen (met de C14 methode) van mammoetresten hebben de tijdstippen van uitsterven in verschillende gebieden kunnen vaststellen. In het Noordzee bekken moet dat rond de 12.000 jaar geleden zijn geweest. De eerder aangetoonde ouderdom van de jongste mammoetfossielen (Wrangel Eiland, 3700 jaar oud) is niet tegesproken.

Nederland mammoetland

De vele buitenlandse deelnemers aan de 2nd International Mammoth Conference hebben zich verbaasd over de grote hoeveelheid mammoetfossielen die in de Nederlandse bodem wordt gevonden (en bewaard wordt in Nederlandse natuurhistorische musea en particuliere collecties). Dat bleek ook tijdens de excursie naar de Maasvlakte, waar flink wat resten van mammoeten en andere 'ijstijdzoogdieren' werden opgeraapt en waar WPZ-leden in het restaurant waar de lunch werd gebruikt speciaal voor de congresgangers een indrukwekkende verzameling vondsten hadden tentoongesteld. Na Rusland is Nederland zonder twijfel de belangrijkste vindplaats van mammoetfossielen, daar was iedereen het over eens. Er staat dus niet voor niets een afbeelding van de wolharige mammoet op pagina 3 van het Nederlandse paspoort!

'Raising the Mammoth'

Discovery Channel presenteerde de eerste beelden van een film over de expeditie naar het Siberische schiereiland Taimyr, waar de Franse ontdekkingsreiziger Bernard Buigues in samenwerking met het Natuurmuseum Rotterdam (Dick Mol), het Musée Nationale d'Histoire Naturelle (Parijs) en de Russische Academie van Wetenschappen, een complete diepvriesmammoet uit de permafrost bodem gaat zagen. Deze twee uur durende film, getiteld, 'Raising the

Mammoth' wordt in maart 2000 uitgezonden. Deelnemers aan de conferentie waren zeer enthousiast over dit project en de nieuwe opgravingstechniek.

Bescherming van mammoetvindplaatsen

De 2nd International Mammoth Conference was zeer vereerd met het bezoek van de 90-jarige Prof. Dr Nikolai K. Vereshchagin uit Sint Petersburg. In zijn lezing hield de nestor van het Russische mammoetonderzoek een pleidooi voor het beschermen van vindplaatsen van mammoeten, want veel waardevol materiaal gaat bij de jacht naar mammoetivoren verloren. In de Republiek Yakutia hebben de autoriteiten mammoetivoren al dezelfde status als goud en diamant gegeven.

De 3rd International Mammoth Conference zal in 2003 in Whitehorse in de Canadese provincie Yukon plaatsvinden. De Proceedings van de 2nd IMC in Rotterdam verschijnen medio 2001 in Deensea.

Adres van de auteur

C.W. Moeliker
Natuurmuseum Rotterdam
Postbus 23452
NL-3001 KL
Rotterdam

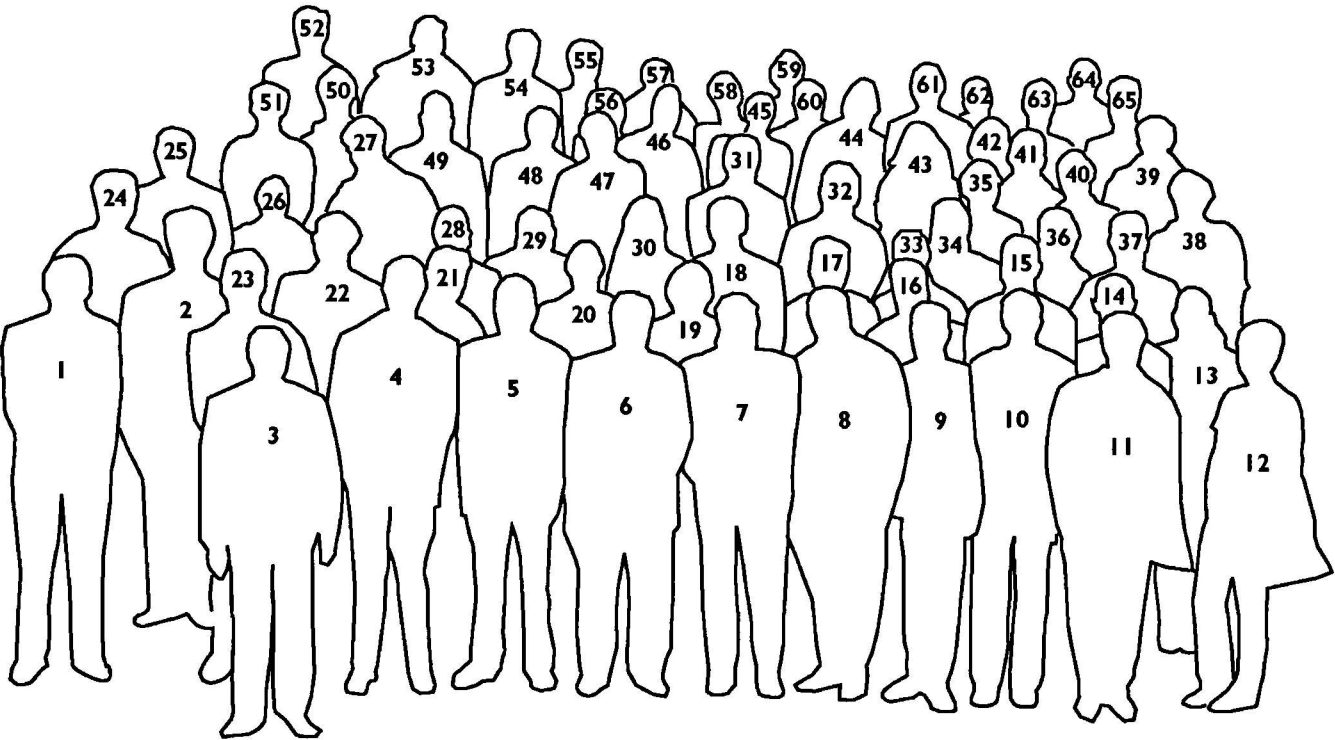
Dit artikel verscheen, in iets andere vorm, eerder in Straatgras 11, 2, 13-17.

De Proceedings van de 1st IMC in St. Petersburg (Deinsea 6, 1999) kunnen worden besteld door overmaking van f 110,- (inclusief porto en verpakking) op postbanknummer 511071 t.n.v. Natuurmuseum Rotterdam te Rotterdam, o.v.v. 'Mammoet-Deinsea'.

Dr Jeffrey Saunders opende de tentoonstelling DE MAMMOET in het Natuurmuseum Rotterdam aan de vooravond van de 2nd IMC. (foto Kees Moeliker)

A prelude to the 2nd IMC: Dr Jeffrey Saunders opens the exhibition THE MAMMOTH in the Natuurmuseum Rotterdam. (photo Kees Moeliker)

De deelnemers van het 2de Internationale Mammoet Congres
The participants of the 2nd International Mammoth Congress

1. dr E.N. Maschenko, Moscow	34. dr A. Currant, London
2. dr A.O. Averianov, St. Petersburg	35. mrs C. Brouwer, Huizen
3. dr J. de Vos, Leiden	36. dr S. Gonzalez, Liverpool
4. dr J.W.F. Reumer, Rotterdam	37. mr W. van Logchem, Culemborg
5. mr D. Mol, Rotterdam	38. mr A. Kennis, Arnhem
6. prof.dr Y. Coppens, Paris	39. mr H. Krause, Stuttgart
7. dr P.Y. Sondaar, Rotterdam	40. mr C. Schouwenburg, Zwartewaal
8. mr B. Buigues, Paris	41. dr H. Bocherens, Paris
9. mr S. Péan, Paris	42. Onbekend/unknown
10. dr P. Putchkov, Kiev	43. mrs Danielle Schreve, Durham
11. mr B. von Bredow, Siegsdorf	44. dr R.-D. Kahlke, Weimar
12. mrs F.I. Braber, Rotterdam	45. dr O.R. Potapova, St. Petersburg & Rapid City SD
13. mme Buigues, Paris	46. dr S.A. Vasil'ev, St. Petersburg
14. Benoit Grison, Paris	47. mr J. van Veen, Haarlem
15. dr D. Guthrie, Fairbanks AL	48. mr C. Clay, Hot Springs SD
16. dr A.V. Sher, Moscow	49. dr D. Fisher, Ann Arbor MI
17. dr P. Quevedo Robles, Mexico City	50. mr A. Reinink, Leiden
18. dr G. Baryshnikov, St. Petersburg	51. dr K. Takahashi, Shiga
19. dr J. Engelhard, Harbor Springs, MI	52. mr G.R. van Rijn, Baarn
20. dr A.A.E. van der Geer, Leiden	53. mr I. Raufuss, Bonn
21. dr J. van der Made, Madrid	54. dr J. Storer, Whitehorse
22. dr A.N. Tikhonov, St. Petersburg	55. dr S. Vartanyan, St. Petersburg
23. dr G.D. van den Bergh, Texel	56. dr M.R. Palombo, Rome
24. mr Chr. A. Groeneweg, Rotterdam	57. dr T. van Kolfschoten, Leiden
25. dr J.J. Saunders, Springfield IL	58. mrs T. Lammerse, Brielle
26. dr J. Klimowicz, Reno NV	59. mr H. van Essen, Dieren
27. dr P. Wojtal, Krakow	60. ms P. Villa, Formia
28. mr P. de Graaf, Rotterdam	61. dr A. Lister, London
29. dr P. Ukkonen, Helsinki	62. dr P. Mazza, Florence
30. dr M. Patou-Mathis, Paris	63. Onbekend/unknown
31. mr A. Slupik, Rotterdam	64. dr G.E. McDaniel, Borrego Springs CA
32. dr J. Arroyo-Cabrales, Mexico City	65. dr Gary Haynes, Reno NV
33. dr M.P. Ferretti, Florence	